

Notat
om
tilvalg af Rom II-forordningen

1. Baggrund

På Det Europæiske Råds møde i Tammerfors i oktober 1999 blev det fastslået, at princippet om gensidig anerkendelse skal udgøre hjørnestenen i det retlige samarbejde inden for EU. I Rådets program for foranstaltninger med henblik på gennemførelse af princippet om gensidig anerkendelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område fra januar 2001 understregedes det, at foranstaltninger vedrørende harmonisering af lovvalgsregler er ”ledsageforanstaltninger”, der skal lette gennemførelsen af dette princip.

Kommissionen fremsatte derfor den 22. juli 2003 forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold (”Rom II-forordningen”) med henblik på at harmonisere medlemsstaternes lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold. Rom II-forordningen blev vedtaget af Europa-Parlamentet og Rådet den 11. juli 2007. Forordningens retsgrundlag er den dagældende EF-Traktats artikel 61, litra c, og artikel 67, stk. 5, andet led. Danmark deltog derfor ikke i vedtagelsen af forordningen, jf. artikel 1 i protokollen om Danmarks stilling, og forordningen finder ikke anvendelse i Danmark.

2. Rom II-forordningen

Formålet med Rom II-forordningen er at sikre, at lovvalget bliver det samme, uanset i hvilken medlemsstat en erstatningssag anlægges. Forordningen harmoniserer således medlemsstaternes lovvalgsregler uden for kontrakt med henblik på at skabe større forudsigelighed i spørgsmålet om, hvilket lands lov der skal anvendes på en konkret sag om forpligtelser uden for kontrakt, uanset ved hvilket lands domstole sagen anlægges. Derved mindskes risikoen for ”forum shopping” (dvs. at sagsøgeren vælger at anlægge sag ved et bestemt lands domstole, fordi sagsøgeren på grund af særlige lovvalgsregler kan opnå et gunstigere resultat).

Det overordnede mål med forordningen er således at gøre afgørelsen af det konkrete retsforhold mere forudsigelig, hvorved retssikkerheden styrkes, og omkostningerne forbundet med sagen mindskes.

2.1. Anvendelsesområdet

Rom II-forordningens anvendelsesområde fastlægges i artikel 1, hvoraf det fremgår, at forordningen finder anvendelse på forpligtelser uden for kontrakt på det civil- og handelsretlige område, hvor der foreligger en lovkonflikt, dvs. at der er et eller flere grænseoverskridende elementer i retsforholdet, og flere landes retssystemer således er relevante.

En række områder er undtaget fra forordningens anvendelsesområde, herunder navnlig spørgsmål vedrørende skat, told eller administrative anliggender eller statens ansvar for handlinger og undladelser under udøvelsen af statsmagt. Endvidere finder forordningen ikke anvendelse på forpligtelser, som udspringer af familieforhold, formueforholdet mellem ægtefæller og ved arv, forpligtelser ifølge veksler, checks, ordregældsbreve mv. Desuden finder forordningen ikke anvendelse på forpligtelser, der udspringer af reglerne for selskaber, foreninger og andre juridiske personer i relation til spørgsmål om bl.a. stiftelse. Endelig er også forpligtelser, der udspringer af forholdet mellem en frivilligt oprettet trusts stiftere mv., forpligtelser, der udspringer af en nuklear skade, og forpligtelser, der udspringer af krænkelse af privatlivets fred mv., undtaget fra forordningens anvendelsesområde.

Det slås fast i artikel 2, at forordningen dækker alle følger, der er udløst af skadevoldende handlinger, uberettiget berigelse, uanmodet forretningsførelse og culpa in contrahendo, samt forpligtelser uden for kontrakt, der vil kunne udspringe af en handling eller begivenhed.

Efter artikel 3 skal loven, der udpeges efter forordningen, finde anvendelse, selv om det ikke er en medlemsstats lov, der udpeges. Dette grundlæggende princip om universel anvendelse findes ligeledes i Rom I-forordningen.

2.2. Lovvalsreglerne for forpligtelser, der udspringer af skadevoldende handlinger

Rom II-forordningen bygger på en række faste lovvalgsregler i artikel 4-9.

2.2.1. Hovedreglen i artikel 4, stk. 1, er, at loven på det sted, hvor skaden indtræder, finder anvendelse, uanset i hvilket land den skadevoldende begivenhed, dvs. handlingen eller undladelsen, har fundet sted.

Hvis skadevolder og skadelidte har sædvanligt opholdssted i samme land, er det dog dette lands lov, der finder anvendelse, jf. artikel 4, stk. 2.

Hertil kommer en undtagelsesregel i artikel 4, stk. 3, hvorefter hovedreglerne i stk. 1 og 2, fraviges, hvis det af alle sagens omstændigheder fremgår, at den skadevoldende handling har en åbenbart nærmere tilknytning til et andet land end det, der følger af hovedreglerne. Det vil i så fald være dette tilknytningslands lov, der vil finde anvendelse.

2.2.2. Artikel 5-9 indeholder regler for forpligtelser, som udspringer af særlige typer af skader.

2.2.2.1. Artikel 5 indeholder en regel om lovvalget for forpligtelser, som udspringer af en skade eller risiko for skade forårsaget af et defekt produkt (produktansvar).

I sådanne sager skal loven i det land, hvor skadelidte havde sit sædvanlige opholdssted på skadestidspunktet, finde anvendelse, hvis produktet blev markedsført i dette land, jf. artikel 5, stk. 1, litra a, medmindre andet følger af bestemmelsen i artikel 4, stk. 2, om parter, der har samme sædvanlige opholdssted. Subsidiært anvendes loven i det land, hvor produktet blev erhvervet, såfremt produktet blev markedsført i det pågældende land, jf. artikel 5, stk. 1, litra b, eller loven i det land, hvor skaden indtrådte, såfremt produktet blev markedsført i det pågældende land, jf. artikel 5, stk. 1, litra c.

Har skadevolderen (dvs. typisk producenten af produktet) ikke med rimelighed kunnet forudse, at produktet ville blive markedsført i det land, hvis lovgivning efter ovennævnte regler skal anvendes, skal loven i det land, hvor producenten har sædvanligt opholdssted, finde anvendelse. Artikel 5, stk. 2, er en undtagelsesbestemmelse, der finder anvendelse, hvis det af alle sagens omstændigheder fremgår, at den skadevoldende handling har en åbenbart nærmere tilknytning til et andet land end

det land, som de almindelige regler om lovvalg for produktansvar peger på. I så fald finder loven i dette land anvendelse.

2.2.2.2. Artikel 6 indeholder regler om lovvalg for forpligtelser, som udspringer af illoyal konkurrence. Illoyal konkurrence kan eksempelvis være forsøg på at påvirke efterspørgslen af et produkt, skabe hindringer for konkurrenter eller udnytte konkurrenters image. I sådanne sager skal loven i det land, hvor konkurrenceforholdene eller forbrugernes kollektive interesser kan påvirkes eller vil kunne påvirkes, finde anvendelse. Hvis handlingen alene påvirker en bestemt konkurrents interesser, finder den almindelige regel i artikel 4 dog anvendelse.

I artikel 6, stk. 3, er der fastsat regler, der finder anvendelse i tilfælde af, at forpligtelsen udspringer af en konkurrencebegrænsning, eller hvis markedet bliver eller kan blive påvirket i mere end ét land.

2.2.2.3. Artikel 7 indeholder regler om lovvalg for forpligtelser, der udspringer af miljøskader. Det fremgår heraf, at lovvalget skal afgøres efter den almindelige regel i artikel 4, stk. 1, hvilket indebærer, at loven på det sted, hvor miljøskaden indtræder, skal finde anvendelse. Den skadelidte kan dog også vælge at gøre kravet gældende efter loven i det land, hvor den skadevoldende begivenhed fandt sted.

2.2.2.4. Artikel 8 indeholder regler om lovvalg for forpligtelser, som udspringer af en krænkelse af en intellektuel ejendomsrettighed (en immateriel rettighed). I disse tilfælde skal loven i det land, for hvilket beskyttelsen gøres gældende, finde anvendelse, jf. bestemmelsens stk. 1. Dette princip om *lex loci protectionis* er bl.a. lagt til grund i Berner-konventionen af 9. september 1886 til værn for litterære og kunstneriske værker og i Paris-konventionen af 1883 om industrielle ejendomsrettigheder.

Ved krænkelse af en intellektuel ejendomsret, der er en enhedsret gældende for hele Fællesskabet (f.eks. EF-varemærker og EF-mønstre), finder den relevante fællesskabsforordning anvendelse. I det omfang et spørgsmål ikke reguleres af forordningen, finder loven i det land, hvor rettigheden er blevet krænket, anvendelse, jf. Rom II-forordningens artikel 8, stk. 2.

2.2.2.5. Artikel 9 indeholder en regel om lovvalg ved arbejdstageres, arbejdsgiveres, eller disses organisationers forpligtelser uden for kontrakt vedrørende skader, der forvoldes af kollektive kampskridt. I sådanne situationer anvendes loven i det land, hvor kampskridtet skal foretages eller er foretaget, medmindre skadevoldere og skadelidte har samme sædvanlige opholdssted, jf. artikel 4, stk. 2.

2.3. Lovvalgsreglerne for andre forpligtelser

I forordningens artikel 10-13 findes særlige lovvalgsregler vedrørende uberettiget berigelse, uanmodet forretningsførelse og culpa in contrahendo.

For så vidt angår krav, der udspringer af uberettiget berigelse, finder loven i det land, hvor berigelsen har fundet sted, anvendelse, jf. forordningens artikel 10.

Ved uanmodet forretningsførelse, der vedrører et allerede eksisterende retsforhold mellem parterne, anvendes loven i det land, som det allerede eksisterende retsforhold er underlagt, jf. forordningens artikel 11. Hvis begge parter har deres sædvanlige opholdssted i samme land, anvendes loven i dette land, jf. artikel 11, stk. 2. I andre tilfælde anvendes loven i det land, hvor den uanmodede forretningsførelse fandt sted, jf. bestemmelsens stk. 3. Bestemmelsens stk. 4 indeholder en undtagelsesregel, der indebærer, at hvis det af alle sagens omstændigheder fremgår, at forpligtelsen uden for kontraktforhold har en åbenbart stærkere tilknytning til et andet land, skal dette andet lands lov anvendes.

Endelig fremgår det af forordningens artikel 12, at spørgsmål om ansvar for skadevoldende handlinger i forbindelse med aftaleforhandlinger forud for indgåelsen af en kontrakt, som udgangspunkt er underlagt den lov, som skulle have været anvendt på kontrakten, såfremt denne var blevet indgået.

I artikel 13 bestemmes det, at artikel 8 om intellektuelle ejendomsrettigheder finder anvendelse ved anvendelsen af bestemmelserne i forordningens kapitel III, dvs. om forpligtelser, der udspringer af andet end en skadevoldende handling.

2.4. Aftalt lovvalg

Ved forpligtelser uden for kontrakt kan parterne ofte ikke indgå lovvalgsaftaler forud for kravets opståen, idet det ikke kan forudses, mellem hvilke personer et krav kan eller vil opstå.

Parterne kan imidlertid, *efter* den skadevoldende begivenhed har fundet sted, indbyrdes aftale, hvilken lov der skal finde anvendelse på forholdet, jf. artikel 14, stk. 1, litra a. Endvidere kan professionelle parter, dvs. hvor alle parterne udøver erhvervsvirksomhed, *inden* den skadevoldende begivenhed har fundet sted, aftale, hvilken lovgivning der skal finde anvendelse på forpligtelser uden for kontrakt, som måtte opstå parterne imellem, jf. artikel 14, stk. 1, litra b.

2.5. Fælles regler

I forordningens kapitel V findes en række fælles regler for alle forpligtelser uden for kontrakt.

Artikel 15 regulerer, hvilke spørgsmål der skal afgøres på grundlag af den lov, som anvendelsen af forordningens lovvalgsregler fører til, dvs. rækkevidden af lovvalget.

Artikel 16 slår fast, at intet i forordningen begrænser anvendelsen af ufravigelige regler i domstolslandet, uanset hvilken lov der i øvrigt skal finde anvendelse.

Det følger af artikel 17, at der ved vurderingen af den påståede ansvarlige persons adfærd skal tages hensyn til de sikkerheds- og adfærdsregler, der var gældende på stedet, samt tidspunktet for den begivenhed, der udløste erstatningsansvaret.

Efter artikel 18 kan skadelidte rejse direkte krav mod den erstatningsansvarliges forsikringsselskab, såfremt der er hjemmel hertil i den lov, der finder anvendelse på erstatningsforpligtelsen, eller i den lov, der finder anvendelse på forsikringsaftalen.

Endelig findes der i kapitel V en række bestemmelser af mere processuel karakter, bl.a. bestemmelser om subrogation (artikel 19), flere erstatningsansvarlige (artikel 20), formkrav (artikel 21) og bevisbyrde (artikel 22), som i vidt omfang svarer til

de tilsvarende bestemmelser vedrørende forpligtelser inden for kontrakt i Rom-konventionen og Rom I-forordningen.

2.6. Øvrige bestemmelser

Forordningens kapitel VI og VII indeholder en række øvrige bestemmelser, der hovedsageligt svarer til de tilsvarende bestemmelser i Rom-konventionen og Rom I-forordningen vedrørende forpligtelser inden for kontrakt. Der gælder således regler om udelukkelse af renvoi (dvs. at det pågældende lands internationalprivatretnlige regler ikke skal finde anvendelse, når landets lovgivning er udpeget i medfør af Rom II-forordningen) (artikel 24), om stater, der omfatter flere territoriale enheder (artikel 25), samt om ordre public-regler i domstolslandet (artikel 26). Endvidere findes regler om forordningens forhold til gældende internationale konventioner (artikel 28 og 29).

I artikel 23 defineres begrebet ”sædvanligt opholdssted”, hvilket for selskaber og andre juridiske personer vil sige det sted, hvor selskabet mv. har sit hovedforretningssted. Er krænkelsen foretaget af en filial eller afdeling mv., anses stedet for filialen/afdelingen som sædvanligt opholdssted.

Af artikel 27 fremgår det, at Rom II-forordningen ikke berører anvendelsen af fællesskabsretlige bestemmelser, som på særlige områder fastsætter lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt.

3. Gældende dansk ret

Lovvalg uden for kontrakt er ikke lovreguleret i dansk ret, men afgøres af principper skabt gennem retspraksis.

Den generelle hovedregel i dansk ret antages at være skadesstedets lov (lex loci delicti). Det betyder, at en sag om krav på erstatning uden for kontrakt afgøres efter loven i det land, hvor den skadegørende handling blev foretaget, eller hvor skaden indtrådte.

Spørgsmålet om anvendelsen af lex loci delicti har i teorien bl.a. været diskuteret i relation til ”distancedelikter”, dvs. tilfælde hvor den skadegørende handling eller undladelse foretages i ét land,

mens skaden indtræffer i et andet land. Som eksempler kan nævnes miljøforurening, konkurrencebegrænsende aktiviteter og injurier fremsat i f.eks. aviser, radio og tv. Mere konkret kan nævnes det eksempel, hvor en jæger i Sønderjylland kommer til at affyre et vådeskud over grænsen til Tyskland, hvor kuglen rammer og sårer en person. I det nævnte tilfælde vil lovvalget efter de gældende regler kunne følge stedet, hvor den skadegørende handling er foretaget – dvs. dansk ret – eller stedet, hvor skaden er indtrådt – dvs. tysk ret.

I praksis er der i nyere tid i stigende grad anvendt et princip om, at lovvalget foretages efter den individualiserede metode. Metoden indebærer, at lovvalget sker til fordel for loven i det land, som retsforholdet har den nærmeste tilknytning til. En væsentlig faktor ved denne vurdering vil ofte være skadesstedet. Det afhænger dog af sagens konkrete omstændigheder, til hvilket land retsforholdet har sin nærmeste tilknytning. Ved anvendelsen af den individualiserede metode vil lovvalget også være forbundet med usikkerhed.

Der er ikke her i landet særlige lovvalgsregler vedrørende produktansvar, illoyal konkurrence, miljøskader eller kollektive kampskridt, og det er således de ovenfor beskrevne principper, der er udviklet i retspraksis, som anvendes på de anførte områder i dansk ret.

For så vidt angår intellektuelle ejendomsrettigheder findes der lovvalgsregler i ophavsretslovens §§ 85-88. Disse regler stammer fra Berner-konventionen af 9. september 1886 til værn for litterære og kunstneriske værker. Endvidere findes der på transportområdet enkelte lovvalgsregler om erstatningskrav uden for kontrakt. Der kan herved bl.a. henvises til søloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 75 af 17. januar 2014 med senere ændringer, der i § 182 indeholder lovvalgsregler ved tilfælde af rederens, ejerens mv. ansvarsbegrænsning.

4. Konsekvenser

4.1. Lovgivningsmæssige konsekvenser

Som nævnt ovenfor er lovvalg uden for kontrakt ikke lovreguleret i dansk ret, men afgøres af principper skabt gennem domstolenes praksis. Det vil derfor ikke kræve ændringer i dansk lovgivning at gennemføre Rom II-forordningen, ej heller i ophavsretsloven og på transportområdet,

jf. pkt. 3 ovenfor. For så vidt angår disse særlige lovvalgsregler i dansk ret bygger de enten på EU-direktiver eller konventioner, som har forrang for Rom II-forordningen, jf. Rom II-forordningens artikel 27 og 28.

Det bemærkes, at Danmark – i modsætning til Rom I-forordningens område – ikke på Rom II-forordningens anvendelsesområde er bundet af generelle internationale forpligtelser vedrørende lovvalg for forpligtelser uden for kontrakt, idet det bemærkes, at Rom II-forordningen som anført viger for allerede eksisterende EU-direktiver og konventioner. Da der samtidig er tale om et rent regelharmoniserende instrument, er det, også hvis retsforbeholdet opretholdes, muligt fra dansk side unilateralt at gennemføre lovvalgsregler identiske med Rom II-forordningens regler.

Det bemærkes endvidere, at Danmark i forbindelse med vedtagelsen af lov nr. 551 af 2. juni 2014 om en fælles patentdomstol mv. besluttede, at Rom II-forordningen skal finde anvendelse i Danmark for så vidt angår ansvar uden for kontrakt, som den fælles patentdomstol måtte pådrage sig, og forordningen er således allerede en del af dansk lovgivning på dette område.

4.2. Konsekvenser for borgere, virksomheder og myndigheder

Retstilstanden vedrørende lovvalg uden for kontrakt vil med et tilvalg af Rom II-forordningen blive væsentlig mere klar og forudsigelig, end den er i dag, fordi området vil blive reguleret og således vil blive omfattet af en række klare lovvalgsregler. Herudover bliver reglerne om lovvalg uden for kontrakt harmoniseret med de øvrige medlemsstater, så lovvalgsreglerne bliver de samme i hele EU.

På den anden side vil en gennemførelse af Rom II-forordningen betyde, at der ikke længere vil være den samme fleksibilitet vedrørende afgørelsen om lovvalget i de konkrete sager, som en ordning baseret på retspraksis indebærer.

Lovvalg uden for kontrakt har betydning for både borgere og virksomheder, idet erstatningsretten ikke er harmoniseret i EU. Der kan således være forskel både på, hvilke tab der dækkes (f.eks. er det i nogle lande – i modsætning til i Danmark – ikke muligt at få forsørgertabserstatning), og på erstatningsbeløbenes størrelse.

Det vil derfor skabe tryghed og forudsigelighed for danske virksomheder, som driver virksomhed i andre EU-lande, at vide, at hvis virksomheden pådrager sig et erstatningsansvar uden for kontrakt, vil de samme lovvalgsregler blive anvendt af domstolen, uanset om erstatningssagen bliver anlagt i Danmark eller i et andet EU-land.

Til illustration af Rom II-forordningens betydning kan opstilles følgende eksempler:

En dansk produktionsvirksomhed eksporterer el-kedler til og markedsfører dem i Polen. En af disse el-kedler er defekt, og en polsk forbruger kommer som følge heraf til skade. Den polske forbruger beslutter at anlægge sag mod den danske virksomhed for disse skader. Hvis sagen anlægges i et land, hvor Rom II-forordningen finder anvendelse, vil forordningens artikel 5, stk. 1, litra a, føre til, at polsk ret skal finde anvendelse på erstatningssagen, idet skadelidte havde sit sædvanlige opholdssted i Polen på skadestidspunktet, og den danske virksomhed har markedsført el-kedlen i Polen. Hvis Danmark tiltræder Rom II-forordningen, vil dette blive resultatet, uanset om forbrugeren anlægges sagen ved en dansk, en polsk eller et tredje EU-lands domstol.

Uden et tilvalg af forordningen vil det, hvis sagen anlægges i Danmark, være mere uforudsigeligt, hvilket lands regler der skal anvendes til at afgøre tvisten. Resultatet – og dermed f.eks. erstatningens størrelse – kan således blive forskelligt, afhængigt af i hvilket land forbrugeren vælger at anlægge sagen.

En dansk turist tager på skiferie i Frankrig. På skibakken mister han kontrollen og løber ind i en fransk skiløber med tilskadekomst og erstatningskrav fra denne til følge. Den franske skiløber beslutter sig for at anlægge en erstatningssag mod danskeren. Den almindelige regel i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, må føre til, at lovvalget vil være fransk ret, idet skaden er sket i Frankrig. Hvis Danmark tiltræder Rom II-forordningen, vil dette blive resultatet, uanset om erstatningssagen anlægges ved en fransk, en dansk eller et tredje EU-lands domstol.

Som nævnt ovenfor vil lovvalget efter de gældende danske regler være mere uforudsigeligt, såfremt erstatningssagen anlægges i Danmark. Resultatet – og dermed f.eks. erstatningens størrelse – kan således blive forskelligt, afhængigt af i hvilket land skadelidte vælger at anlægge sagen.

For forsikringselskaber har det også betydning med klare, forudsigelige lovvalgsregler, idet et forsikringselskab på baggrund heraf bedre kan forudse, hvilke erstatningskrav selskabet kan komme til at skulle dække, uanset hvilket land forsikringstageren driver virksomhed i.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser

Et tilvalg af Rom II-forordningen forventes ikke at have økonomiske konsekvenser for det offentlige.